

CONSILIUL JUDEȚEAN SUCEAVA MUZEUL NAȚIONAL AL BUCOVINEI

Str. Ștefan cel Mare, nr. 33, Suceava, 720003, România
Telefon: 40-230-216439, Fax: 40-230-522979,
e-mail: contact@muzeulbucovinei.ro, www.muzeulbucovinei.ro

Nr. 4862 / 13.07.2026

Compartiment Monitorizare Monumente UNESCO

Către,

Consiliul Județean Suceava

Spre știință,

Ministerul Culturii

Institutul Național al Patrimoniului

Direcția Județeană pentru Cultură Suceava

Arhiepiscopia Sucevei și Rădăuților

RAPORT PRIVIND STAREA DE CONSERVARE A MONUMENTELOR DIN JUDEȚUL SUCEAVA ÎNSCRISE ÎN LISTA PATRIMONIULUI MONDIAL

Considerații generale

Ca urmare a monitorizării stării de conservare a monumentelor înscrise în Lista Patrimoniului Mondial din județul Suceava (până în luna iunie 2026) s-a constatat că obiectivele menționate se află într-o stare bună de conservare, excepție făcând necesitatea anumitor intervenții punctuale, unele în regim de urgență, în vederea salvagădării atât a componentelor artistice, precum și a integrității structurale a monumentelor.

Monumentele în aer liber sunt supuse permanent acțiunii factorilor de degradare din mediul înconjurător. De aceea majoritatea problemelor cu care se confruntă toate elementele acestui tip de patrimoniu, în special cele de la exterior cu influență asupra microclimatului din interiorul bisericilor, sunt recurente. Unele dintre problemele apărute se datorează și lipsei prevenției în ceea ce privește luarea măsurilor necesare în cazul unor elemente realizate din materiale mai puțin durabile (ex. învelitorile). Cauzele diverse pot determina unul sau mai multe tipuri de degradare, și în același timp pot da naștere unei succesiuni de degradări care decurg una din alta.

Trebuie să amintim că evaluarea stării de conservare a unui monument nu constă doar în depistarea și indicarea problemelor existente, ci și a eventualelor pericole care ar putea influența această stare. Problemele persistente la nivelul elementelor de arhitectură, afectează nemijlocit și componentele artistice, motiv pentru care soluționarea acestora este imperativă pentru conservarea picturii murale și a patrimoniului mobil aferent monumentului.

În continuare, în urma analizei vizuale a zonelor accesibile și a investigațiilor de laborator (în funcție de necesitate sau posibilități), vom prezenta starea de conservare a monumentelor, cu precădere a componentelor artistice (pictură murală, iconostas, mobilier etc.).

Monument UNESCO - *Biserica „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul” din Arbore*

1. Starea de conservare a monumentului

Starea generală de conservare a ansamblului monumental este bună. Problemele existente sunt izolate și necesită monitorizare pentru a evalua gradul în care acestea ar putea evolua și, eventual, necesitatea unor intervenții punctuale.

Au fost încheiate intervențiile de restaurare, atât la interiorul bisericii, inclusiv pe suprafețele murale din *Arcosolium*, cât și la exteriorul acesteia, precum și la Turnul Clopotniță.

1.1. Biserica

Biserica a beneficiat de intervenții de conservare-restaurare a picturii murale de la interior (naos, pronaos și altar) și exterior (fațada de nord, vest și sud).

NR. CR T.	ZONA	DEGRADĂRI	OBSERVAȚII	IMAGINE FOTOGRAFICĂ/DESENATĂ
EXTERIOR				
1.	- toate fațadele; - învelitoare.	- dejecții de păsări prezente în special pe coama învelitorii care a fost schimbată de curând;	Deși învelitoarea a fost recent schimbată, pe coama acoperișului sunt deja prezente urme, scursuri cauzate de dejecții ale păsărilor. E necesară găsirea unei soluții prin care acestea să fie ținute la distanță de monument.	 Figura 1. Ansamblul mănăstirii Arbore după restaurare – fațada de sud a bisericii.
2.	- fațada de nord;	- intervenții cu mortare care nu respectă estetica monumentului;	Mortarele cu care s-a intervenit în urma lucrărilor la structura monumentului nu sunt omogene, creând o imagine inestetică per ansamblu. Din discuțiile în cadrul COU a	

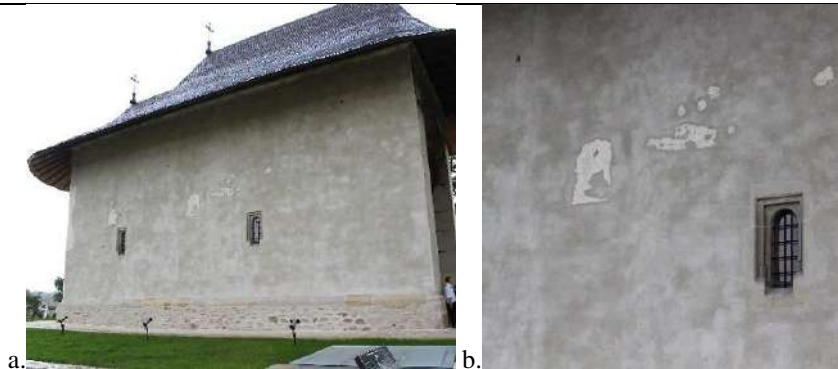
			rezultat că această problemă a fost semnalată și urmează a fi soluționată.	 a. b.
INTERIOR				
3.	- naos, abside;	- fisuri la nivelul stratului suport;	Fisurile din interior, care au corespondență cu fisura de pe fațada de sud, nu sunt de dată recentă și nu au evoluat vizibil. Acestea sunt ținute sub observație, inclusiv prin fisurometru (dispozitiv de specialitate care permite citirea deplasărilor) montat pe fațada de sud.	 a. b.

Figura 3. Perete de sud, interior (a), exterior (b). Fisura adâncă la nivelul stratului suport și dispozitivul pentru monitorizarea fisurii, instalat pe fațada de sud.

4.	- pronaos, <i>Arcosoliu</i> ;		Pictura murală de sub <i>Arcosolium</i> a fost restaurată. Această suprafață va fi atent monitorizată pentru a urmări evoluția în urma schimbărilor produse prin lăsarea acelui spațiu deschis, aerisit, de sub mormântul ctitorului și al soției acestuia, dar și datorită caracteristicii suprafeței respective (grosimea zidului, istoricul intervențiilor mai vechi la nivelul soclului).	 a. b. Figura 4. Pronaos, <i>Arcosolium</i>, aspect după terminarea lucrărilor de restaurare a picturii murale și amenajare a spațiului în care urmează să fie așezate rămășițele lui Luca Arbore și ale soției acestuia.
----	-------------------------------	--	---	---

ICONOSTAS /MOBILIER BISERICESC

5.	- iconostas;		Iconostasul a fost remontat în biserică.	 Figura 5. Aspect iconostas după restaurare, ansamblu.
----	--------------	--	--	--

1.2. Anexe**

NR. CRT.	ZONA	DEGRADĂRI	OBSERVAȚII	IMAGINE FOTOGRAFICĂ/DESENATĂ
TURNUL CLOPOTNIȚĂ				
6.			Intervențiile au fost încheiate.	

GARD DE INCINTĂ				
7.	- latura de nord;	- atac biologic incipient;	Gardul a fost reparat integral în zona monumentului – prezintă o stare de conservare bună. Totuși, pentru prevenirea apariției formațiunilor biologice pe suprafața lemnului, se recomandă biocidări periodice.	

1.3. Zona de protecție/protejată

NR. CRT.	ZONA	DEGRADĂRI	OBSERVAȚII	IMAGINE FOTOGRAFICĂ/DESENATĂ
ZONA PROTEJATĂ				
8.	- drum de acces;		Artera principală a comunei, care deservește atât autoturismele, cât și autovehiculele de mare tonaj, trece prin zona protejată a monumentului (la cca. 10 m de zidul de nord al bisericii). Vibrațiile produse de circulația rutieră se resimt în interiorul monumentului. Acest lucru ar putea afecta în timp elementele de structură și în consecință și pictura murală.	
ZONA DE PROTECȚIE				
9.			Nu au fost sesizate modificări.	

2. Propuneri de măsuri în vederea protecției monumentului:

Orice intervenție asupra unui bun cultural clasat se face numai pe baza și cu respectarea avizului emis de către Ministerul Culturii sau, după caz, serviciile publice deconcentrate ale acestuia (Legea Nr. 422 din 18 iulie 2001, republicată, privind protejarea monumentelor istorice, art. 23). Intervențiile asupra monumentelor istorice se realizează numai de persoane fizice sau juridice atestate în acest sens, conform legislației în vigoare.

- ❖ Implementarea unui program de monitorizare a microclimatului bisericii care să includă și dotarea cu aparatură de înregistrare permanentă a parametrilor de micro- și macroclimat.
- ❖ Biocidarea periodică a pietrei de mormânt din zona baldachinului.
- ❖ Limitarea vitezei pe artera principală a comunei, pe porțiunea din dreptul incintei ansamblului monumental și realizarea unui studiu pentru determinarea nivelului vibrațiilor la care este supus monumentul datorită circulației vehiculelor de mare tonaj.
- ❖ Instituirea unui program de pază specializată pentru monumentele istorice înscrise în Lista Patrimoniului Mondial.
- ❖ Întreținerea curentă a monumentului, cu consultarea și, după caz, supravegherea restauratorului de specialitate (se referă în special la biserică, implicit la componentele artistice).

Monument UNESCO - Biserica „Adormirea Maicii Domnului și Sfântul Gheorghe” a Mănăstirii Humor

1. Starea de conservare a monumentului

În urma observațiilor directe, s-a constatat că starea de conservare a monumentului se prezintă în general bine, atât la exterior, cât și la interior. Există și excepții care se semnalează prin degradările inerente datorate acțiunii combinate a factorilor de degradare (fizici, chimici, biologici și umani).

Mănăstirea a beneficiat de un proiect amplu de restaurare finalizat la sfârșitul anului trecut.

1.1. Biserica

Atât la exterior cât și la interior, biserica a beneficiat de-a lungul timpului de intervenții de conservare-restaurare a picturii murale.

NR. CRT.	ZONA	DEGRADĂRI	OBSERVAȚII	IMAGINE FOTOGRAFICĂ/DESENATĂ
EXTERIOR				
1.	- toate fațadele;		Pictura murală exterioară și suprafețele de piatră au beneficiat de anumite lucrări de restaurare în cadrul ultimului proiect.	 Figura 1. Imagine de ansamblu cu biserica, la momentul vizitei de monitorizare din iunie 2026.
INTERIOR				
2.	- naos; - gropniță;	- mici lacune la nivelul stratului de culoare, datorate uzurii funcționale sau unor situații accidentale.	O parte din lacune sunt mai vechi și au mai fost menționate în rapoartele anterioare.	 Figura 2. Naos - lacune în stratul suport și de culoare, produse accidental.

ICONOSTAS /MOBILIER BISERICESC

3.	- iconostas – cu accente pe zonele inferioare și coronament (icoane și sculptură policromă); - icoana cu Iisus Hristos din dreapta iconostasului; - registrul apostolilor și friza de dedesubt;	- lacune mici și desprinderi la nivelul stratului pictural; - desprinderi ale stratului pictural (izolat); - atac activ al insectelor xilofage (registrul apostolilor, friza de sub acest registru și ancadramentul ușilor împărătești);	Aceste degradări au fost menționate și în rapoartele precedente. În ce privește atacul de insecte xilofage, se recomandă tratamente de biocidare periodice (iunie - octombrie), prin injectare în orificiile de zbor. Tratamentele se vor efectua de către personal de specialitate atestat.	 a. b. Figură 3. Iconostas, uși împărătești – lacune în stratul pictural al sculpturii policrome (a) și orificii de zbor ale insectelor xilofage - ancadrament uși împărătești N (b).
4.	- mobilier bisericesc;	- fisuri, lacune și desprinderi la nivelul stratului pictural;	S-au observat degradări care se manifestă izolat, la nivelul stratului pictural de la mobilierul din naos.	Figură 4. Naos, mobilier bisericesc – fisuri, lacune și desprinderi la nivelul stratului pictural.

1.2. Anexe**

NR. CRT.	ZONA	DEGRADĂRI	OBSERVAȚII	IMAGINE FOTOGRAFICĂ/DESENATĂ
TURNUL LUI VASILE LUPU				
5.	- exterior;	- lacune atât la nivelul tencuielii, cât și în zidărie, desprinderi ale tencuielii, fisuri; - degradări datorate agenților biologici; - degradări ale lemnului datorate acțiunii factorilor climatici externi, la nivelul lemnului de la galeria exterioară din partea superioară;	Turnul lui Vasile Lupu necesită intervenții de restaurare de specialitate, atât la galeria de lemn, cât și la nivelul zidăriei exterioare.	 Figura 5. Turnul lui Vasile Lupu - degradări ale materialului lemnos la galeria de lemn și degradări la nivelul tencuielilor exterioare și zidăriei.
RUINELE DIN INCINTĂ				
6.	- totalitatea ruinelor din incintă;	- umiditate ascensională/infiltrație; - eflorescențe saline;	La momentul vizitei de monitorizare din iunie 2026, în beciul de pe latura de sud, pe pereții interiori, menționăm prezența umidității ascensionale/infiltrații. Pe suprafața exterioară a ruinelor au fost identificate eflorescențe saline.	 a.

b.

Figura 6. Beciurile de pe latura de sud (a) și ruine din incintă (b) – umiditate ascensională/infiltrații (a) și eflorescențe saline (b).

CURTEA INTERIOARĂ

7. - Curtea interioară.

Curtea interioară a beneficiat și ea de intervenții în cadrul ultimului proiect de restaurare.

Figura 7. Imagine din curtea interioară latura sudică, din timpul vizitei de monitorizare din iunie 2026.

1.3. Zona de protecție/protejată

NR. CRT.	ZONA	DEGRADĂRI	OBSERVAȚII	IMAGINE FOTOGRAFICĂ/DESENATĂ
ZONA DE PROTECȚIE/PROTEJATĂ				
8.			Nu au fost identificate modificări.	

2. Propuneri de măsuri în vederea protecției monumentului:

Orice intervenție asupra unui bun cultural clasat se face numai pe baza și cu respectarea avizului emis de către Ministerul Culturii sau, după caz, serviciile publice deconcentrate ale acestuia (Legea Nr. 422 din 18 iulie 2001, republicată, privind protejarea monumentelor istorice, art. 23). Intervențiile asupra monumentelor istorice se realizează numai de persoane fizice sau juridice atestate în acest sens, conform legislației în vigoare.

- ❖ Tratamente de biocidare periodice, curative și preventive, la nivelul iconostasului.
- ❖ Intervenții punctuale de restaurare la mobilierul din naos.
- ❖ Întreținerea curentă a monumentului, cu consultarea și, după caz, supravegherea restauratorului de specialitate (se referă în special la biserică, implicit la componentele artistice).
- ❖ Restaurarea Turnului lui Vasile Lupu.
- ❖ Identificării unei soluții și remedierea situației cu umiditatea ascensională/infiltrații din beciuri.
- ❖ Instituirea unui program de pază specializată monumentelor istorice înscrise în Lista Patrimoniului Mondial.
- ❖ Implementarea unui program de monitorizare a bisericii, care să includă și dotarea cu aparatură de înregistrare permanentă a parametrilor de micro- și macroclimat.

Monument UNESCO – Biserica „Buna - Vestire” a Mănăstirii Moldovița

1. Starea de conservare a monumentului

Starea generală de conservare a ansamblului este bună. Există și excepții, care se semnalează prin degradările inerente datorate acțiunii combinate a factorilor de degradare (fizici, chimici, biologici și umani). Anumite degradări pot pune în pericol starea de conservare a picturii murale originale.

1.1. Biserica

Biserica a beneficiat de intervenții de conservare - restaurare a picturii murale la interior (toate încăperile) și exterior (parțial). Sunt necesare intervenții de restaurare a picturii murale exterioare, pe turlă, în special pe suprafețele pe care nu s-a intervenit în cadrul ultimului proiect de restaurare din 2010 – 2012. Dacă pe fațada de sud, sunt vizibile degradări punctuale, la nivelul turlei degradările sunt evolutive și se manifestă la nivelul picturii originale, prin desprinderi și pierderi de fragmente ale stratului suport. Din discuțiile din cadrul COU-lui, a reieșit că există un proiect avizat care va duce la remediarea majorității problemelor existente la momentul actual, atât la nivelul picturii murale, cât și la elementele de structură (învelitoare, trotuar, rigole etc.).

NR. CRT.	ZONA	DEGRADĂRI	OBSERVAȚII	IMAGINE FOTOGRAFICĂ/DESENATĂ
EXTERIOR				
1.	- învelitoare; - pod;	- degradări specifice materialului lemnos, datorate îmbătrânirii materialelor și acțiunii factorilor fizici, chimici și biologici; - există o colonie de lilieci și degradări/depuneri specifice activității acestora;	Degradările de la nivelul învelitorii devin tot mai vizibile și, în lipsa unor intervenții care să vizeze înlocuirea ei, aceasta nu va mai putea îndeplini rolul de a proteja pictura murală, interioară și exterioară de intemperii. Degradările mai importante au fost observate îndeosebi la marginea acoperișului, însă pete și decolorări ale materialului lemnos au fost observate și la elementele învecinate (leațuri, capete de căpriori).	

Figura 1. Degradări specifice lemnului la nivelul acoperișului.

2.	- turlă;	- degradări biologice; - desprinderi ale stratului suport; - lacune ale stratului suport până la suportul de zidărie; - friabilizarea unor elemente de zidărie (cărămizi); - prezența unor sfuri înfășurate în jurul paratrăsnetului; - desprinderea paratrăsnetului din învelitoare și parament.	Degradările au caracter evolutiv, fiind menționate în toate rapoartele precedente. Astfel, în urma studierii documentației fotografice din anii anteriori, în cadrul vizitei de monitorizare din iunie au putut fi identificate noi pierderi la nivelul stratului suport, relativ, noi pierderi de culoare. Menționăm că pe aceste suprafețe sunt rețele de fisuri care ar putea rezulta în alte pierderi de fragmente de tencuială. Înfășurarea unor sfuri, a căror utilitate nu o cunoaștem, în jurul paratrăsnetului, ar putea contribui la reducerea parțială sau totală a utilității acestuia din urmă.	 a. b. Figura 2. Turlă, latura de sud-vest pe lângă degradările care au fost monitorizate de-a lungul anilor (a), au apărut și lacune noi, desprinderi, unele favorizate și de atacul biologic tot mai vizibil pe latura de nord (a).
3.	- fațada de nord, soclu și banchetă; - toate laturile;	- degradări biologice; - dejecții; - clivarea, friabilizarea și pierderea materialului litic și a mortarelor de rostuire;	Pentru evitarea apariției și extinderii atacului biologic, este necesară biocidarea periodică a suprafețelor susceptibile și a zonelor învecinate. Friabilizarea și clivarea materialului litic se datorează în special umidității crescute și a altor factori antrenați de aceasta (atac biologic, eflorescențe saline).	

4.	- fațadă de nord; - fațadă de sud; - fațadă de vest;	- lacune, fisuri și desprinderi la nivelul stratului suport, stratului de culoare (pierdere a adeziunii) și a mortarelor de intervenție anterioară; - urme de șiroire; - dejecții.	S-a observat o evoluție accelerată a degradărilor – desprinderea tot mai multor fragmente de pictură murală și pierderea altor fragmente. Aceste degradări pun în pericol integritatea tencuielilor originale contribuind în timp la pierderea unor fragmente de frescă, în special pe zonele accesibile de la nivelul solului.	 a. b. Figura 3. Fațada de nord, desprinderi, fisuri la nivelul stratului suport al picturii murale cu pierderea unor fragmente de frescă (a, b). Marginile suprafețelor de pictură afectate sunt desprinse, lipsa adeziunii suportului făcând posibilă evoluția acestor tipuri de degradare în continuare.
5.	- pridvor, zona inferioară;	- pete închise la culoare, pe mortarul de la ultima intervenție de restaurare; - eflorescențe saline, - friabilizarea și desprinderea unor fragmente de mortar de reparație; - friabilizarea materialului litic.	Ele se regăsesc generalizat, mai accentuat sau mai puțin accentuat, pe mortarele de reparație din zonele inferioare ale pridvorului exterior, datorită umidității de capilaritate, dar și variațiilor de umiditate mai accentuate.	
INTERIOR				
6.	- pronaos, peretele de nord, zona inferioară;	- pete specifice prezenței umidității (capilaritate); - biofilm de culoare neagră, verde și roz;	Degradările nu sunt de dată recentă, au fost menționate în rapoartele precedente, iar la momentul vizitei de monitorizare nu a fost observată o evoluție. Este	

	- perete sud, zona inferioară; - gropniță, zona inferioară, inclusiv Baldachin.	- fisuri, desprinderi la nivelul stratului suport al picturii murale cu pierderea unor mici fragmente de frescă.	recomandat să se evite sprijinirea de pereți (ale vizitatorilor sau obiectelor), atingere picturii murale, pentru a preîntâmpina pierderi ireversibile.	
7.	- naos, glaful ușii; - naos, perete de nord. - naos, gropniță și pronaos.	- fisuri; - mici desprinderi ale stratului suport; - lacune (izolat); - biofilm de culoare verde; - depuneri de pânze de păianjen; - ancorarea firelor electrice cu ajutorul unor cuie bătute direct pe suprafețe cu pictură murală.	În zona fisurii din glaful ușii din naos (zonă care prezintă și desprinderi ale stratului suport), se observă o ușoară modificare a planeității. În timp, aceste degradări, pot rezulta în pierderea unor fragmente de pictură. Biofilmul de culoare verde poate fi observat în zona inferioară a zidului, sub strane. Soluția găsită pentru ancorarea cablurilor electrice poate contribui în timp la apariția unor lacune, fisuri, desprinderi la nivelul stratului de pictură sau a stratului suport.	 a. b. c. d.

Figura 4. Naos, glaful ușii, ansamblu (a) și detalii – latura de nord a glafului (b, c), fisuri la nivelul stratului suport cu modificări ușoare ale planeității; latura de sud (d). Astfel de degradări sunt de obicei evolutive, chiar dacă evoluția poate fi lentă.

ICONOSTAS/MOBILIER BISERICESC

8.	- iconostas; - mobilier bisericesc (gropniță).	- fisuri, desprinderi și lacune în stratul pictural; - degradări ale vernisului: voalări, opacizări, pete.	Iconostasul este restaurat; degradările existente au apărut în timp, datorită uzurii funcționale și variațiilor de microclimat (au fost menționate și în rapoartele precedente). Mobilierul bisericesc situat în gropniță prezintă numeroase lacune, desprinderi ale stratului pictural, menționate și în rapoartele anterioare.	 a. b.
----	---	---	--	--

Figura 5. Iconostas, desprinderi și lacune la nivelul stratului pictural, ansamblu (a) și detaliu (b). Aceste forme de degradare pot fi observate, punctual, și pe alte elemente din iconostas.

1.2. Anexe**

NR. CRT.	ZONA	DEGRADĂRI	OBSERVAȚII	IMAGINE FOTOGRAFICĂ/DESENATĂ
ZID DE INCINTĂ ȘI TURNURI				
9.	- zidul de incintă și turnul de intrare;	- atac biologic, - fisuri, friabilizarea cărămizilor (izolat); - fisuri și lacune la nivelul fragmentelor de frescă.	Dranița care acoperă zidurile mănăstirii a fost înlocuită în anii trecuți. Se observă o ușoară evoluție la nivelul degradărilor picturii murale de la interiorul turnului de intrare.	

Figura 6. Turn de intrare, interior, fisuri și lacune la nivelul fragmentelor de frescă.

1.3. Zona de protecție/protejată

NR. CRT.	ZONA	DEGRADĂRI	OBSERVAȚII	IMAGINE FOTOGRAFICĂ/DESENATĂ
ZONA PROTEJATĂ				
10.	- parcare;		Menționăm că la momentul vizitei de monitorizare din iunie, am remarcat că vechea parcare din fața monumentului a fost închisă traficului rutier, fiind acum dedicată exclusiv pietonilor. Fluxul de autoturisme/vizitatori a fost reorientat complet către noua parcare amenajată la câțiva metri distanță de monument.	

2. Propuneri de măsuri în vederea protecției monumentului:

Orice intervenție asupra unui bun cultural clasat se face numai pe baza și cu respectarea avizului emis de către Ministerul Culturii sau, după caz, serviciile publice deconcentrate ale acestuia (Legea Nr. 422 din 18 iulie 2001, republicată, privind protejarea monumentelor istorice, art. 23). Intervențiile asupra monumentelor istorice se realizează numai de persoane fizice sau juridice atestate în acest sens, conform legislației în vigoare.

- ❖ Efectuarea intervențiilor de conservare - restaurare la nivelul picturii murale exterioare de la nivelul turlei și latura de sud, vest a bisericii (acolo unde este cazul), precum și consolidarea desprinderilor punctuale de pe latura de nord, respectiv din pronaos (interior).
- ❖ Eliminarea cauzelor care au dus la apariția și evoluția degradărilor, din zona inferioară a pronaosului și pridvorului bisericii. Identificarea unei soluții în vederea reducerii umidității de capilaritate.
- ❖ Biocidarea periodică a suprafețelor afectate de agenți biologici și a zonelor susceptibile acestui gen de degradare, pentru evitarea răspândirii și pe alte zone și îndepărtarea ulterioară a degradărilor de natură biologică (interior și exterior).
- ❖ Intervenții de restaurare specifice materialului litic (soclu/banchetă – acolo unde este cazul) de către personal de specialitate atestat.
- ❖ Găsirea unei modalități viabile/adecvate neinvazive pentru cablurile din biserică astfel încât să se evite afectarea picturii murale fizic și estetic.
- ❖ Intervenții punctuale la iconostas (la nivelul desprinderilor stratului pictural).
- ❖ Expertiză cu privire la starea de conservare a învelitorii.
- ❖ Soluționarea situației menționate mai sus, la nivelul paratrăsnetului de la turla bisericii.
- ❖ Implementarea unui program de monitorizare a microclimatului bisericii care să includă și dotarea cu aparatură de înregistrare permanentă a parametrilor de micro- și macroclimat.
- ❖ Întreținerea curentă a monumentului cu consultarea și, după caz, sub supravegherea restauratorului de specialitate.
- ❖ Instituirea unui program de pază specializată monumentelor istorice înscrise în Lista Patrimoniului Mondial.

Monument UNESCO - Ansamblul bisericii „Înălțarea Sfintei Cruci” din Pătrăuți

1. Starea de conservare a monumentului

În urma discuțiilor cu Maica Stareță Alexandra Bădrăgan și a observațiilor directe asupra stării de conservare a ansamblului bisericii „Înălțarea Sfintei Cruci” din Pătrăuți, s-a constatat că acesta se păstrează într-o stare bună de conservare. Monumentul a beneficiat de ample intervenții de restaurare în perioada 2019-2022.

1.1. Biserica

La interior, pictura murală este restaurată în toate încăperile.

NR. CRT.	ZONA	DEGRADĂRI	OBSERVAȚII	IMAGINE FOTOGRAFICĂ/DESENATĂ
EXTERIOR				
1.	- acoperișul bisericii;		Pentru prevenirea construirii habitatelor specifice păsărilor și liliecilor în zona acoperișului, recomandăm utilizarea mijloacelor non-invazive cum ar fi sisteme cu ultrasunete și de iluminat cu becuri cu lumină rece (becuri economice - fluocompacte sau tip led). Conducerea mănăstirii are în vedere să realizeze tratamente de hidrofobizare la învelitoare, pentru prelungirea duratei de viață a draniței.	
2.	- fațadă vest, pictura murală;	- pierderea aderenței și coeziunii stratului de culoare; - lacune de culoare; - eflorescențe saline; - lacune în stratul suport al frescei.	Pe fațada de vest sunt vizibile mici lacune de culoare apărute ca urmare a pierderii aderenței și coeziunii stratului de culoare. Momentan nu se observă modificări semnificative. Variațiile factorilor de mediu (temperatură și umiditate, vânt, precipitații, fenomenul îngheț-dezghet etc.) contribuie la producerea acestui tip de degradare. În timp, datorită caracterului evolutiv al degradării, în lipsa unor intervenții de consolidare a stratului de culoare, se poate ajunge la pierderea progresivă a acestuia.	 Figura 1. Fațada vest – mici lacune datorate pierderii aderenței stratului de culoare.
3.	- portalul de piatră de la intrare;	- fisuri, desprinderi, lacune, inscripții, zgârieturi, la nivelul intervențiilor anterioare de restaurare de la ancadramentul de piatră; - lacune, eroziuni, lovituri accidentale, fisuri, inscripții la nivelul pietrei;	Se mențin aceleași degradări ale pietrei cât și ale intervențiilor anterioare de restaurare de la ancadramentul de piatră de la intrare. Acestea au fost menționate și în rapoartele anterioare. Menționăm că portalul de piatră nu a fost inclus în ultimul proiect de restaurare.	

4.	- fațade (sud și nord) zona superioară și deasupra soclului; - fațada și absida de nord, baza turlei (nord);	- urme ale unor vechi pete de umiditate (anterioare restaurării acoperișului actual), - atac biologic (licheni) pe tencuiala exterioară (izolat pe latura de nord); - urme izolate de reziduuri biologice pe tencuiala bisericii; - mici desprinderi și lacune în tencuiala exterioară.	La momentul vizitei de monitorizare din iunie 2026, s-a remarcat, pe anumite zone, o ușoară evoluție a intensificării atacului biologic (licheni) pe tencuiala exterioară a fațadei de nord a bisericii. Totodată pe latura nordică au fost observate și mici desprinderi și lacune în tencuiala din glaful ocnitelor (degradările se manifestă izolat). Se recomandă biocidarea preventivă periodică a suprafețelor susceptibile de atac biologic, respectiv biocidarea curativă a suprafețelor afectate.	 Figura 2. Absida de nord a bisericii, ocnite – atac biologic (licheni) și o ușoară desprindere cu lacună în tencuiala exterioară a bisericii.
5.	- plăci ceramice decorative de la turlă și abside;	- pierderea adeziunii mortarelor de rostuire, fisuri, lacune și posibile desprinderi la nivelul plăcilor de ceramică; - lacune în smalțul plăcilor ceramice;	Degradările menționate au fost amintite și în rapoartele precedente. Menționăm că plăcile ceramice nu au beneficiat de intervenții în cadrul ultimului proiect de restaurare.	 Figura 3. Degradări specifice la nivelul decorației exterioare cu plăci ceramice.
6.	- soclul, trotuarul și rigola perimetrală;	- pete de umiditate la nivelul soclului; - eflorescențe saline;	Cu ocazia vizitei de monitorizare din luna iunie anul curent, la soclul bisericii, s-au constatat urme ale umidității de capilaritate. Acestea se manifestă cu precădere în zona absidelor de sud și est, în rest se pot observa izolat. Pe latura sudică a absidei altarului, pe suprafața mortarului de rostuire sunt vizibile pe alocuri și eflorescențe saline în stadiu incipient.	 Figura 4. Absida de sud și de est, soclu – pete de umiditate și eflorescențe saline izolate.

INTERIOR				
7.	- în toate încăperile;	- atac biologic în stadiu incipient: biopigmentație roz - zonele inferioare; - eflorescențe saline (izolat în zonele superioare).	La momentul vizitei de monitorizare s-a observat o reducere semnificativă a intensității biopigmentației roz de la nivelul inferior al pereților. Recomandăm în continuare aerisirea frecventă/periodică și păstrarea unui microclimat stabil la interiorul bisericii.	
8.	- naos, zonele de pictură murală rămase nerestaurate (din spatele vechiului iconostasului al bisericii);	- degradări specifice picturii murale: depuneri aderente și neaderente de fum, praf, pânze de păianjeni; lacune și fisuri ale stratului suport și ale stratului de culoare; posibile desprinderi ale stratului suport; pierderea aderenței și coeziunii stratului de culoare; eflorescențe saline; atac biologic;	Recomandăm demararea intervențiilor de restaurare avizate (conform legislației în vigoare) a fragmentelor de pictură murală rămase nerestaurate (zonele laterale ale absidei altarului, care erau acoperite de fostul iconostas al bisericii).	 Figura 5. Naos - exemplu de fragment de pictură murală rămas nerestaurat.
ICONOSTAS				
9.	- iconostas;		Fostul iconostas al bisericii se află în prezent depozitat la mănăstirea Sucevița, în așteptarea introducerii lui într-un proces de restaurare avizat. În prezent el este înlocuit provizoriu cu unul nou, mai mic ca înălțime (Figura 6). Atenționăm că orice intervenție care urmează a se realiza în cadrul monumentului istoric, trebuie supusă dezbaterii în Comisia Monumentelor Istorice cu obținerea avizelor necesare conform legislației în vigoare.	 Figura 6. Naos - iconostas.

1.2. Anexe**

NR. CRT.	ZONA	DEGRADĂRI	OBSERVAȚII	IMAGINE FOTOGRAFICĂ/DESENATĂ
CLOPOTNIȚĂ				
10.	- exterior, soclu și trotuarul perimetral Clopotniței, - lemnul de deasupra soclului.	- urme izolate ale umidității de capilaritate, vizibile pe soclu; - fisuri în mortarul de la ultima intervenție de restaurare, la nivelul trotuarului perimetral. - degradări noi și vechi la nivelul lemnului datorate insectelor xilofage și păsărilor.	Pentru prevenirea construirii habitatelor specifice păsărilor și liliecilor în zona acoperișului, se recomandă amplasarea unor sisteme cu ultrasunete și senzori de mișcare și/sau sisteme de iluminat cu becuri cu lumină rece (becuri economice - fluocompacte sau tip led). S-au constatat, de asemenea, mici degradări la nivelul grinzilor de lemn de deasupra soclului, respectiv la elementele vechi, neînlocuite, ca urmare a unui atac xilofag inactiv. Zonele degradate recent se datorează păsărilor (ciocănituri).	 Figura 7. Clopotnița – degradări la nivelul lemnului, datorate acțiunii combinate a insectelor xilofage și păsărilor (ciocănituri).
ZID DE INCINTĂ				
11.	- toate laturile;	- atac biologic (mușchi, licheni) pe toate elementele zidului și porții de acces; - crăpături, fisuri superficiale și profunde, dislocări și pe alocuri, pierderea adeziunii mortarelor de rostuire și lacune; - degradări specifice lemnului și elemente de metal ruginite la porțile de acces.	Recomandăm introducerea zidului de incintă și a porților de acces în mănăstire într-un proces de restaurare avizat în conformitate cu legislația în vigoare.	 Figura 8. Zidul de incintă (a), poarta de acces de pe latura de nord a zidului (b) – fisuri, lacune, degradări de natură biologică (a), degradări specifice lemnului și elementelor metalice oxidate (b).

1.3. Zona de protecție/protejată

NR. CRT.	ZONA	DEGRADĂRI	OBSERVAȚII	IMAGINE FOTOGRAFICĂ/DESENATĂ
ZONA DE PROTECȚIE/PROTEJATĂ				
12.			În prezent nu au fost identificate modificări.	

2. Propuneri de măsuri în vederea protecției monumentului:

Orice intervenție asupra unui bun cultural clasat se face numai pe baza și cu respectarea avizului emis de către Ministerul Culturii sau, după caz, serviciile publice deconcentrate ale acestuia (Legea Nr. 422 din 18 iulie 2001, republicată, privind protejarea monumentelor istorice, art. 23).

Intervențiile asupra monumentelor istorice se realizează numai de persoane fizice sau juridice atestate în acest sens, conform legislației în vigoare.

- ❖ Intervenții de urgență privind consolidarea stratului de culoare al picturii murale la exterior, latura de vest a bisericii (punctual, unde este necesar).
- ❖ Se recomandă intervenții periodice de biocidare a suprafețelor afectate de atacul biologic, de la exteriorul bisericii.
- ❖ Se recomandă restaurarea zonelor de pictură murală rămase nerestaurate în naos, de către personal specializat conform legislației în vigoare.
- ❖ Restaurarea portalului de piatră de la intrarea în biserică, conform legislației în vigoare.
- ❖ Restaurarea iconostasului care a fost scos din biserică cu ocazia lucrărilor de restaurare de la biserică din perioada 2019-2022 (depozitat în prezent la mănăstirea Sucevița).
- ❖ Introducerea zidului de incintă și a porților de acces într-un proces de restaurare avizat.
- ❖ Instituirea unui program de pază specializată monumentelor istorice înscrise în Lista Patrimoniului Mondial. O soluție viabilă este ca Ministerul Culturii să inițieze un proiect de hotărâre de guvern pentru modificarea *H.G. nr. 1486/2005 privind asigurarea pazei și protecției obiectivelor, bunurilor și valorilor cu efective de jandarmi* cu nominalizarea obiectivului Biserica Monument UNESCO din Pătrăuți în *Lista obiectivelor la care se asigură paza și protecția cu efective de jandarmi*.
- ❖ Implementarea unui program de monitorizare a bisericii (dotarea cu aparatură de înregistrare permanentă a parametrilor de micro- și macroclimat).
- ❖ Întreținerea curentă a monumentului, cu consultarea și, după caz, cu supravegherea restauratorului de specialitate.

Monument UNESCO – Biserica „Sfântul Nicolae” a Mănăstirii Probota

1. Starea de conservare a monumentului

Starea generală de conservare a ansamblului este bună, cu excepția unor probleme punctuale.

Mănăstirea Probota a beneficiat în perioada 2017 - 2020 de un amplu proiect de restaurare (cu fonduri europene) menționat în rapoartele anterioare.

1.1. Biserica

Problemele menționate în rapoartele precedente, legate de sistemul de colectare și evacuare al apelor pluviale, banchete, trotuar, au fost soluționate în cadrul proiectului desfășurat. Aspectul întregului ansamblu monumental a avut de câștigat în urma lucrărilor care s-au derulat timp de aproximativ 3 ani.

Pictura murală este restaurată în toate încăperile bisericii și se află într-o stare de conservare bună, cu unele excepții (în gropniță).

NR. CRT.	ZONA	DEGRADĂRI	OBSERVAȚII	IMAGINE FOTOGRAFICĂ/DESENATĂ
EXTERIOR				
1.	- ansamblu incintă;		Momentan intervențiile, inclusiv reparațiile mai recente la nivelul ruinelor, contribuie la menținerea unui aspect îngrijit și a unei stări de conservare bune a întregului ansamblu.	 Figura 1. Ansamblul bisericii „Sfântul Nicolae” a mănăstirii Probota, vedere dinspre sud-vest.
2.	- toate fațadele;	- degradări de natură biologică; - desprinderi și lacune la nivelul mortarului de la ultima intervenție.	Degradările de natură biologică se pot observa cu precădere pe latura de nord și cea de vest. Pe alocuri, sunt prezente biocruste de culoare verde sau neagră. Pe unele zone sunt necesare intervenții punctuale de consolidare a stratului	

		- izolat lacune, fisuri și desprinderi la nivelul stratului suport; - pierderea coeziunii și adeziunii stratului de culoare, manifestată izolat, în special pe suprafețele acoperite cu vâruială; - urme de șiroire sub ferestre.	suport, chiar dacă degradările existente nu au evoluat vizibil. Probleme mai accentuate la nivelul stratului suport, sunt prezente în zona ancadramentului <i>Pisaniei</i> și pe ancadramentele ferestrelor, cu precădere pe elementele din piatră, unde stratul suport este mai subțire, și la limita dintre pontate (acestea nefiind totuși numeroase).	 a. b. c. d. Figura 2. Latura de nord a bisericii, absidă – atac biologic pe mortarele de intervenție și pe tencuiala originală, ansamblu (a) și detaliu (b), <i>Pisanie</i> – detaliu (c), fațada de sud detaliu (d) - desprinderi ale stratului suport (c) și ale vâruielilor rămase pe anumite suprafețe (d). Lacune, desprinderi și friabilizări, au fost observate și pe mortarele de reparație.
3.	- soclu, banchetă, trotuar perimetral și rigolă;	- degradări de natură biologică; - fisurări și desprinderi ale rosturilor;	Fisurile și desprinderile sunt prezente la nivelul soclului și banchetei. Acestea au evoluat punctual, datorită variațiilor climaterice periodice.	

INTERIOR

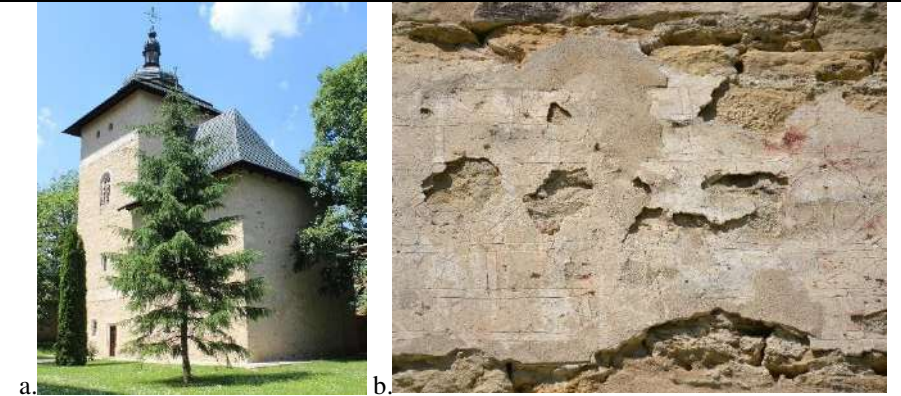
4.	- naos, latura de nord și de sud, draperie; - turlă;	- biopigmentație roz și neagră; - eflorescențe saline; - urme ale unor infiltrații și posibile desprinderi ale stratului suport spre marginea frescei, pe zonele afectate de umiditatea de infiltrație; - lacune la nivelul stratului de culoare.	Voalul de culoare roz, care poate fi observat în special pe zonele inferioare (draperie și zona inferioară a registrului <i>Sfinților în picioare</i>), în lacunele stratului suport (<i>intonaco</i>), este caracteristic activității metabolice a unor specii de fungi, care eliberează pigmenți în stratul suport, determinând alterări ale culorilor. Degradarea nu este de dată recentă. Intensitatea culorii depinde de nivelul de umiditate și temperatură.	 a. b. Figura 3. Naos, perete de nord, lângă iconostas – voal de culoare roz, specific unui atac biologic.
5.	- gropniță, perete de sud și de vest;	- eflorescențe saline; - pierderea aderenței și coeziunii stratului de culoare;	La momentul de față nu se mai observă foarte multe exfolieri, suprafața fiind afectată de apariția unor zone lacunare mai extinse. Prezența eflorescențelor saline la suprafața picturii murale afectează atât aspectul cât și integritatea straturilor de culoare. Trebuie să menționăm însă că această degradare nu a evoluat. Introducerea încălzirii prin pardoseală a avut o influență benefică prin păstrarea unui microclimat relativ stabil.	 Figura 4. Interior, gropniță, perete de sud, lacune apărute ca urmare a pierderii adeziunii și coeziunii stratului de culoare.

6.	- gropniță, registrul draperiei și zonele inferioare ale registrului <i>Sfinților în picioare</i> ;	- degradări biologice - biopigmentație roz și neagră; - urme de șiroire; - izolat, desprinderi și fisuri.	În momentul de față, biopigmentația de culoare roz este mai puțin vizibilă, datorită menținerii unui microclimat mai stabil, prin utilizarea sistemului de încălzire din pardoseală. Izolat a fost observat o biopigmentație de culoare neagră. Menționăm o ușoară creștere a procentului umidității și un ușor miros specific de mucegai care se datorează, cel mai probabil, perioadei ploioase din primăvara acestui an.	 a. b. Figura 5. Gropniță, latura de sud, perete de est. Desprinderi și pierderi la nivelul stratului suport. Degradare nu este de dată recentă, însă e important să fie evitat contactul pentru a preîntâmpina pierderea altor fragmente, în contextul pierderii aderenței stratului suport la zidărie.	
7.	- pronaos;	- lacune la nivelul stratului de culoare; - pierderea aderenței stratului suport (izolat, perete sud și est); - atac biologic la nivelul draperiei și izolat pe următorul registru; - friabilizarea cărămizilor; - scursuri de ceară.	Deși nu a fost sesizată o evoluție a fenomenului de pierdere a aderenței stratului suport sau a zonelor cu lacune ale stratului suport, se recomandă evitarea contactului cu zonele afectate. Scursurile de ceară au fost observate pe elementele din piatră în zona inferioară, data trecută. În prezent nu s-a observat o evoluție care să ateste o practică, acesta fiind mai degrabă un incident izolat.		
8.	- pridvor, perete de vest, sud și de est;	- igrasie; urme ale unor vechi infiltrații (sub ferestre); - fisuri vechi în mortarul de intervenție; - mici lacune în stratul de culoare.	Degradările au fost menționate și în rapoartele precedente. Momentan nu au fost sesizate modificări ale stării de conservare a picturii murale sau ale altor elemente din acest perimetru.		

ICONOSTAS/MOBILIER BISERICESC

9.	- iconostas – registrul împărătesc,	- desprinderi și lacune ale stratului pictural; - fracturi și dislocări de fragmente de sculptură policromă datorate fragilizării lemnului în urma atacului insectelor xilofage;	Se observă o evoluție a desprinderilor și pierderilor de strat pictural pe mai multe suprafețe. Deși suprafețele cu desprinderi active au fost asigurate, au mai rămas multe zone cu desprinderi, în special pe lemnul policrom. Au fost observate fragmente desprinse de material lemnos și extinderea suprafețelor afectate de degradările de la nivelul stratului pictural.	 Figura 6. Iconostas, asigurări cu foiță japoneză în vederea evitării pierderii fragmentelor de strat pictural desprinse (a), atac xilofag cu pierdere de material lemnos și fragilizarea lemnului.
----	-------------------------------------	---	---	--

1.2. Anexe**

NR. CRT.	ZONA	DEGRADĂRI	OBSERVAȚII	IMAGINE FOTOGRAFICĂ/DESENATĂ
CLISIARNIȚA				
10.	- fațada de sud, brâu decorativ/ friză;	- lacune la nivelul stratului de culoare; - lacune profunde, desprinderi, fisuri la nivelul stratului suport.	Clădirea a beneficiat de intervenții de restaurare în cadrul proiectului finalizat în septembrie 2020. Menționăm că brâul decorativ cu pictură murală nu a fost inclus în ultimul proiect de restaurare finalizat în 2020. Acesta prezintă degradări care pot evolua în timp și rezulta în pierderea unor fragmente de pictură.	 Figura 7. Clisiarnița, ansamblu (a) și fragment din brâul decorativ de pe fațada de sud (b).

ZID DE INCINTĂ ȘI TURNURI

11.	- turnul de intrare.	- pierderea aderenței stratului suport al frescei; - lacune profunde, fisuri, desprinderi; - friabilizări ale mortarelor, în zona inferioară.	Aceste degradări sunt evolutive, fapt demonstrat și de pozele atașate. Fragmente din pictura originală continuă să fie desprinse, ceea ce va genera alte pierderi ireversibile în cazul în care nu se intervine pe această suprafață. Menționăm că proiectul de restaurare a ansamblului mănăstiresc, nu a vizat și pictura murală de la turnul de intrare.	 a. b. Figura 8. Turnul de intrare, fațada de est, lacune profunde, desprinderi, friabilizări ale mortarelor. Se observă o evoluție de la ultima vizită de monitorizare în decembrie 2025 (a), față de iunie 2026 (b).
12.	- zid de incintă;	- atac biologic (mușchi, licheni, plante ruderales), pe zonele umbrite; - urme de umiditate în zonele inferioare; - fisuri și desprinderi ale mortarelor de rostuire.	Zidul de incintă a beneficiat de intervenții în cadrul proiectului finalizat în septembrie 2020. Degradările apărute pe parcurs sunt specifice monumentelor în aer liber. Pentru a evita accentuarea acestora se recomandă biocidare periodică.	 Figura 9. Incintă, latura de sud, zid – degradări de natură biologică, desprinderi și fisuri la nivelul mortarelor de rostuire.

RUINE

13.	- toate ruinele din incintă;	- eflorescențe saline; - atac biologic; - fisuri, șiroiri, pete de umiditate, friabilizări ale mortarelor de intervenție.	Ruinele au beneficiat de intervenții în cadrul proiectului de restaurare finalizat în toamna anului 2020, urmate de unele intervenții la nivelul mortarelor. S-au constatat și degradări noi ale mortarelor de rostuire, cauzate de fenomenul de friabilizare, ca urmare a expunerii la factorii de mediu exterior. Pe unele zone pot fi observate fisuri, friabilizări, zone lacunare ale mortarelor de intervenție. Majoritatea degradărilor se datorează factorilor mediului înconjurător, atât incinta, cât și ruinele fiind bine întreținute.	 a. b. Figura 10. Latura de sud, ruine. Pete de umiditate și eflorescențe saline – degradări specifice monumentelor în aer liber.
14.	- beciurile de la ruinele din incintă.	- umiditate de infiltrație; - eflorescențe saline; - friabilizarea materialului litic; - atac biologic persistent; - atac biologic la nivelul elementelor din lemn și degradări fizico - chimice ale elementelor de feronerie de la ușile de acces.	Degradările sunt prezente în ambele spații aflate sub nivelul de călcare. Prezența umidității de infiltrație și variațiile de microclimat duc la apariția eflorescențelor și, ulterior a degradărilor fizico-chimice și biologice la nivelul pietrei, cărămizilor, sau a mortarelor din structura zidăriei.	 a. b. Figura 11. Beci-ruine incintă - săruri și pete persistente de umiditate (b), însoțite de atac biologic (alge verzi) (a).

1.3. Zona de protecție/protejată

NR. CRT.	ZONA	DEGRADĂRI	OBSERVAȚII	IMAGINE FOTOGRAFICĂ/DESENATĂ
ZONA DE PROTECȚIE/PROTEJATĂ				
15.			Nu au fost identificate modificări.	

2. Propuneri de măsuri în vederea protecției monumentului:

Orice intervenție asupra unui bun cultural clasat se face numai pe baza și cu respectarea avizului emis de către Ministerul Culturii sau, după caz, serviciile publice deconcentrate ale acestuia (Legea Nr. 422 din 18 iulie 2001 privind protejarea monumentelor istorice, art. 23). Intervențiile asupra monumentelor istorice se realizează numai de persoane fizice sau juridice atestate în acest sens, conform legislației în vigoare.

- ❖ Intervenții de conservare-restaurare în regim de urgență, privind consolidarea stratului de culoare din gropniță (din zonele afectate) și punctual de la exterior (fațada de sud).
- ❖ Consolidarea locală a stratului suport desprins, din pronaos, gropniță, naos (turlă, zona ferestrelor) și de la exteriorul bisericii, în zonele care reclamă acest gen de intervenție.
- ❖ Intervenții de urgență în vederea stopării și eliminării atacului biologic de la interior, iar la exteriorul bisericii intervenții periodice de mentenanță.
- ❖ Intervenții punctuale de consolidare la elementele de iconostas (pe zonele afectate) și tratamente de biocidare.
- ❖ Intervenții de conservare-restaurare pe fațada de est a turnului de poartă și pe brâul decorativ de pe fațada de sud a *Clisiarniței*, în vederea refacerii aderenței stratului suport la zidărie și punere în valoare a fragmentelor de pictură existente.
- ❖ Instituirea unui program de pază specializată monumentelor istorice înscrise în Lista Patrimoniului Mondial.
- ❖ Întreținerea curentă a monumentului, cu consultarea și, după caz, sub supravegherea restauratorului de specialitate (exemplu - îndepărtarea pânzelor de păianjeni trebuie realizată sub coordonarea sau cu consultarea specialiștilor, pentru prevenirea eventualelor daune).

Monument UNESCO - Biserica „Sfântul Gheorghe” a Mănăstirii „Sfântul Ioan cel Nou” din Suceava

1. Starea de conservare a monumentului

La momentul vizitei de monitorizare se efectuau lucrări specifice din cadrul Proiectului de restaurare de la Mănăstirea „Sfântul Ioan cel Nou de la Suceava”, finanțat de Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației, prin Compania Națională de Investiții, în cadrul Programului național de construcții de interes public sau social (PNCIPS). Proiectul „*Consolidare și reabilitare ansamblu de clădiri ale Mănăstirii «Sfântul Ioan cel Nou de la Suceava»*” este executat de un consorțiu de firme. Durata de execuție a proiectului este de 42 de luni, din care 6 luni dedicate activității de proiectare.

1.1 Biserica

La interior biserica a beneficiat în trecut în perioada 1999 – 2007, de intervenții de conservare – restaurare a picturii murale în altar, naos (mai puțin zona baldachinului), pronaos și pridvor.

NR. CRT.	ZONA	DEGRADĂRI	OBSERVAȚII	IMAGINE FOTOGRAFICĂ/DESENATĂ
EXTERIOR				
1.	- acoperiș;	- degradări specifice lemnului și plăcilor ceramice;	Degradările cu caracter evolutiv semnalate în rapoartele anterioare se vor soluționa în cadrul proiectului aflat în derulare.	
2.	- exteriorul bisericii, toate laturile;	- degradări menționate în rapoartele precedente dezvoltării habitatelor păsărilor (cuiburi, reziduuri biologice pe suprafața murală, contraforți, soclu);	Odată cu ridicarea schelei de jur împrejurul bisericii pentru realizarea intervențiilor de restaurare, porumbeii nu au mai avut acces direct pe biserică, în schimb au schimbat locația pe Turnul Clopotniță și paraclisul mănăstirii. Pentru evitarea reîntoarcerii acestora după terminarea restaurării picturii murale exterioare, recomandăm <u>interzicerea hrănirii porumbeilor, pentru a descuraja staționarea acestora <i>pe și în jurul bisericii.</i></u> Cu ocazia restaurării exteriorului bisericii se pot amplasa sisteme cu ultrasunete și senzori de mișcare, pentru îndepărtarea păsărilor. Această soluție trebuie să nu pericliteze pictura murală sau aspectul monumentului în ansamblu.	 Figura 1. Biserica - imagine din timpul vizitei de monitorizare din iunie 2026.
3.	- toate laturile bisericii;	- degradări specifice picturii murale, inclusiv imitația de <i>asize</i> ; - degradări specifice tencuielilor, menționate în rapoartele anterioare; - fisură pe latura de nord (sub și deasupra ferestrei), cu	Degradările cu caracter evolutiv semnalate în rapoartele anterioare se vor soluționa în cadrul proiectului aflat în derulare. Intervențiile de restaurare la nivelul picturii murale exterioare sunt executate de firma ATELIER REMONZA SRL sub coordonarea restauratorului expert pictură murală Georgiana Zahariea.	

		corespondență în pronaos perete nord (de jos până în arcu de deasupra ferestrei); - fisură pe latura de sud (doar la exterior);	Fisura de pe latura de nord (vizibil mai pronunțată față de cea de pe sud) cu corespondență în pronaos, a fost monitorizată din 2016 și menționată în rapoartele precedente. Exteriorul bisericii este în restaurare ca parte a proiectului aflat în derulare.	
4.	- soclu și contraforți (toate laturile); -ancadrament ușă/ferestre;	- degradări specifice pietrei menționate în rapoartele anterioare;	Exteriorul bisericii este în restaurare ca parte a proiectului aflat în derulare. Intervențiile de restaurare la nivelul componentei artistice - piatră de la exteriorul bisericii (profil soclu, ancadramente ferestre etc.) sunt executate de firma SC MOLDRESTCOM SRL sub coordonarea restauratorului specialist pictură murală și piatră Gheorghiță Dănilă.	
5.	- trotuar și rigola perimetrală;	- degradări specifice pietrei cu modificări ale planeității acesteia;	Trotuarul și rigola perimetrală a bisericii au intrat în restaurare ca parte a proiectului aflat în derulare.	

INTERIOR

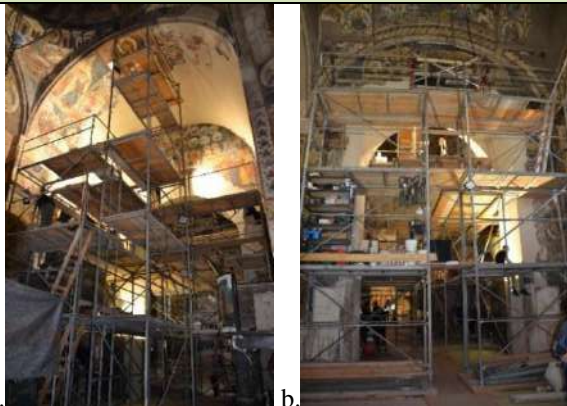
6.	- naos, zona baldachinului, baldachinul și amvonul; - pronaos, pridvor (portalul de piatră și mortarele de intervenție anterioară);	- degradări specifice picturii murale și mortarelor de intervenție anterioară, menționate în rapoartele precedente; - degradări specifice pietrei (la nivelul baldachinului amvonului, portal etc.);	Intervențiile de restaurare la nivelul componentelor artistice de la interior (pictură murală și piatră) sunt executate de firma SC MOLDRESTCOM SRL sub coordonarea restauratorului specialist pictură murală și piatră Gheorghiță Dănilă. La momentul vizitei de monitorizare din luna iunie 2026, se realizau intervenții de restaurare specifice.	 a. b.
----	--	---	---	---

Figura 2. Naos (a) și pronaos (b) - imagine din timpul vizitei de monitorizare din iunie 2026.

7.	- pronaos și pridvor, în special în registrul <i>Sfinților în picioare</i> ;	- pierderea adeziunii și coeziunii stratului de culoare; - lacune de culoare;	Degradare de tip evolutiv, menționată și în rapoartele precedente. Deoarece aceste suprafețe nu sunt incluse în proiectul aflat în derulare, recomandăm executarea unor intervenții punctuale de urgență, pe zonele care necesită consolidarea stratului de culoare, conform legislației în vigoare.	 Figura 3. Pridvor, perete vest – pierderea aderenței stratului de culoare.
8.	- pridvor, pronaos și naos (absida de sud, în zona ușii); - în apropierea stranelor, în zonele ușor accesibile din toate încăperile (registrele inferioare);	- degradări specifice picturii murale aflate în vecinătatea stranelor (menționate în rapoartele anterioare); - degradări datorate factorului uman: de la simple zgârieturi, la inscripționarea numelor prin incizie și scriere cu pixul/ <i>marker</i> -ul, deteriorări ale intervențiilor de la ultima restaurare (prin ștergere, frecare, amprente, desprindere, scobire până la nivelul zidăriei);	Aceste degradări au evoluat de-a lungul timpului pe anumite zone, (pridvor, pronaos și zona ușii din naos). Localizarea stranelor în imediata apropiere a pereților a contribuit în timp la degradarea zonelor aferente. Recomandăm a se avea în vedere ca în momentul reintroducerii stranelor în biserică, poziționarea acestora să se facă la o distanță de perete, de circa 10 - 15cm pentru protejarea picturii.	 Figura 4. Pronaos, sud - degradări specifice picturii murale (lacune, eroziuni, fisuri, desprinderi, zgârieturi, etc.) datorate poziționării anterioare a stranelor (foarte apropiate de perete).
9.	- toate încăperile, zone superioare;	- rețele de pânze de păianjen, pe zonele restaurate anterior;	Sunt necesare intervenții de desprăfuire punctuale în zonele superioare pentru îndepărtarea rețelilor de pânze de păianjen. Ținând cont că în această perioadă se execută intervenții de restaurare în cadrul proiectului aflat în derulare, recomandăm ca specialiștii care se vor ocupa de restaurarea picturii murale să introducă în măsura posibilităților, conform legislației în vigoare și aceste zone în planul lor de lucru.	
10.	- toate încăperile, zona pardoselii.		Pardoseala bisericii beneficiază de intervenții specifice, fiind inclusă în proiectul de restaurare aflat în derulare.	

ICONOSTAS /MOBILIER BISERICESC				
11.	- iconostas;		Cu ocazia vizitei de monitorizare din iunie 2026, am fost informați că iconostasul a fost restaurat (de echipa condusă de expert restaurator pictură pe lemn Dana Postolache). Momentan este depozitat provizoriu în biserică, până la montarea în amplasamentul dedicat.	 Figura 5. Elemente din iconostasul restaurat, depozitate temporar în biserică, în așteptarea montajului.
12.	- Racla pictată și argintată în care se păstrau sfintele moaște în biserica monument;		Racla este în proces de restaurare.	

1.2. Anexe**

NR. CRT.	ZONA	DEGRADĂRI	OBSERVAȚII	IMAGINE FOTOGRAFICĂ/DESENATĂ
CURTEA INTERIOARĂ				
13.	Paraclis <i>Anastasie Crimca</i>	- degradări specifice componentelor artistice din piatră și picturii murale (menționate în rapoartele anterioare);	La momentul vizitei de monitorizare se desfășurau intervenții specifice în cadrul proiectului de restaurare aflat în derulare. Componentele artistice din piatră sunt executate de firma SC MOLDRESTCOM SRL sub coordonarea restauratorului specialist pictură murală și piatră Gheorghiță Dănilă.	 Figura 6. Paraclisul <i>Anastasie Crimca</i> - imagine din timpul vizitei de monitorizare din iunie 2026.

14.	Turnul Clopotniță, Paraclis.	- degradări datorate dezvoltării habitatelor păsărilor (reziduuri biologice pe tencuială, ancadramente de piatră etc.).	Din păcate, s-a observat extinderea ca suprafață a zonelor afectate de reziduuri biologice pe tencuială, ancadramente de piatră etc. Porumbeii, prin excrementele pe care le lasă pe ancadramente de piatră, cornișe, ocnițe, tencuială exterioară, aduc nu doar prejudicii estetice ci și deteriorări chimice majore. Astfel, în acumulările de excremente se dezvoltă diverși acizi (uric, fosforic, azotic etc.) cu repercusiuni corozive asupra suportului din piatră, mortar etc. <u>Este imperios necesară stoparea hrănirii porumbeilor, pentru a descuraja staționarea acestora în jurul monumentului.</u> Recomandăm amplasarea de sisteme cu ultrasunete și senzori de mișcare, pentru îndepărtarea păsărilor.	 Figura 7. Paraclisul mănăstirii - reziduuri biologice pe tencuială.
15.	- Palatul arhiepiscopal și chiliile din incinta mănăstirii.		La momentul vizitei de monitorizare se desfășurau intervenții specifice în cadrul proiectului de restaurare aflat în derulare.	 Figura 8. Chiliile din incintă - imagine din timpul vizitei de monitorizare din iunie 2026.
ZID DE INCINTĂ				
16.	- laturile de nord, sud și vest;	- fisuri, desprinderi și lacune la nivelul mortarului de rostuire în special în zona îmbinărilor; - friabilizarea și clivarea pietrei (izolat); - atac biologic pe traseul zonelor supuse infiltrațiilor.	Degradările sunt evolutive și au fost menționate și în rapoartele anterioare. Pentru prevenirea extinderii atacului biologic este necesar ca periodic (primăvara și toamna) să se aplice tratamente de biocidare.	 Figura 9. Zid de incintă, detaliu latura de sud-vest - fisuri, desprinderi și lacune la nivelul mortarului de rostuire și friabilizarea pietrei.

1.3 Zona de protecție/protejată

NR. CRT.	ZONA	DEGRADĂRI	OBSERVAȚII	IMAGINE FOTOGRAFICĂ/DESENATĂ
ZONA DE PROTECȚIE/PROTEJATĂ				
17.	- în apropierea clădirii sediului Arhiepiscopiei. - în incinta mănăstirii (în curtea interioară), latura de nord-vest.		La momentul vizitei de monitorizare din iunie, lucrările începute, de amenajare și construcție, din curtea interioară a mănăstirii, cât și din apropierea clădirii sediului Arhiepiscopiei erau în același stadiu ca în perioada anterior monitorizată.	 Figura 10. Imagine din curtea mănăstirii, din timpul vizitei de monitorizare din iunie 2026.

2. Propuneri de măsuri în vederea protecției monumentului:

Orice intervenție asupra unui bun cultural clasat se face numai pe baza și cu respectarea avizului emis de către Ministerul Culturii sau serviciile publice deconcentrate ale acestuia (Legea Nr. 422 din 18 iulie 2001 privind protejarea monumentelor istorice, art. 23). Intervențiile asupra monumentelor istorice se realizează numai de persoane fizice sau juridice atestate în acest sens, conform legislației în vigoare.

- ❖ Intervenții de urgență punctuale, la pictura murală de la interior (pridvor și pronaos, registrele inferioare), în zonele cu exfolieri, în vederea refacerii aderenței stratului de culoare și consolidarea locală a desprinderilor stratului suport, în zonele unde această intervenție este necesară.
- ❖ Intervenții de desprăfuire punctuale în zonele superioare ale bisericii, pentru îndepărtarea rețelelor de pânze de păianjen.
- ❖ Adoptarea unei soluții adecvate pentru stranele din biserică în vederea protejării picturii murale prin montarea acestora la o distanță de circa 10 - 15cm de perete.
- ❖ Continuarea intervențiilor de restaurare din cadrul proiectului aflat în derulare la: biserica monument (exterior, interior, iconostas, racla Sfântului Ioan cel Nou, baldachin, amvon etc.), paraclisul *Anastasiu Crimca*, palatul arhiepiscopal și chilii.
- ❖ La zidul de incintă recomandăm tratamente de biocidare periodic (primăvara și toamna), pentru prevenirea extinderii atacului biologic.
- ❖ **Interzicerea hrănirii porumbeilor**, pentru a descuraja staționarea acestora pe Turnul Clopotniță (ocnițe), **în jurul și pe** biserică, în vederea evitării degradării picturii murale exterioare și modificării aspectului estetic al monumentului în general. Recomandăm amplasarea unor sisteme cu ultrasunete și senzori de mișcare, pentru îndepărtarea păsărilor.
- ❖ Implementarea unui program de monitorizare a bisericii, care să includă și dotarea cu aparatură de înregistrare permanentă a parametrilor de micro- și macroclimat.
- ❖ Instituirea unui program de pază specializată monumentelor istorice înscrise în Lista Patrimoniului Mondial.

Monument UNESCO – *Biserica „Învierea Domnului”* a Mănăstirii Sucevița

1. Starea de conservare a monumentului

Starea generală de conservare a ansamblului este foarte bună, cu excepția unor probleme punctuale.

Mănăstirea a contractat în 2018 un Proiect de restaurare finanțat de Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice, Campania Națională de Investiții. În proiect erau cuprinse lucrări de consolidare – restaurare – reabilitare; biserică (acoperiș, vitralii), turn clopotniță, turn sud-vest și zid de incintă.

1.1. Biserica

Pictura murală interioară, în mare parte restaurată este în stare foarte bună de conservare. Degradările punctuale apar datorită funcționalității și ciclului de vizitatori. Se recomandă limitarea numărului de vizitatori în incinta bisericii, datorită degradărilor care ar putea fi provocate întâmplător sau intenționat, ca urmare a contactului accidental sau voit cu suprafețele murale, sau a apariției condensului.

La momentul vizitei de monitorizare, se derulau lucrări de restaurare pe fațada de nord a bisericii.

NR. CRT.	ZONA	DEGRADĂRI	OBSERVAȚII	IMAGINE FOTOGRAFICĂ/DESENATĂ
EXTERIOR				
1.	- acoperișul bisericii;		Lucrări de restaurare la acoperișul bisericii au fost efectuate în cadrul proiectului de restaurare contractat de mănăstire.	
2.	- fațada de nord;		În prezent, pe fațada de nord este ridicată o schelă folosită pentru intervenții de restaurare la nivelul picturii murale (firma ATELIER REMONZA SRL).	
3.	- toate fațadele;	- degradări datorate prezenței păsărilor (dejecții, zgârieturi și	Soluțiile trebuie să nu pericliteze pictura murală sau aspectul monumentului în ansamblu. Astfel una din recomandări ar fi amplasarea	

Figura 1. Fațada de nord. Ansamblu.

		lacune mici la nivelul stratului pictural);	unor sisteme anti – pășări cu ultrasunete și senzori de mișcare.	
4.	- toate fațadele;	- pierderea aderenței și coeziunii stratului de culoare; - lacune ale stratului de culoare; - fisuri și desprinderi la nivelul stratului suport;	Fisurile și desprinderile nu sunt de dată recentă, însă unele dintre acestea, fiind accesibile de la sol, pot rezulta în lacune ale stratului suport. Zonele superioare nu par să prezinte schimbări în ce privește degradările menționate. Totuși, există posibilitatea ca acest tip de degradare să afecteze și alte suprafețe decât cele menționate în rapoarte.	 a. b. Figura 2. Fațada de sud, lacune și desprinderi ale stratului de culoare, ansambluri (a), detaliu (b).
5.	- pridvor deschis de pe latura de sud;	- fisuri la nivelul stratului suport; - lacune la nivelul stratului de culoare.	Pridvoarele deschise au fost supuse unor intervenții de restaurare, iar unele probleme au fost soluționate. Nu par să existe desprinderi ale stratului de culoare, iar la nivelul fisurilor nu a fost sesizată vreo evoluție.	
6.	- trotuare, rigole; - pietre de mormânt.	- degradări ale mortarelor de rostuire, friabilizări, desprinderi. - atac biologic.	La momentul vizitei de monitorizare au fost observate degradări ale mortarelor de rostuire, desprinderi, pierderi de material litic în zona rigolelor, dislocări. Prezența atacului biologic pe anumite suprafețe din apropierea bisericii poate cauza reactivarea acestuia pe suprafețe care au fost restaurate și respectiv biocidate în cadrul lucrărilor de restaurare anterioare.	 a. b. Figura 3. Latura de sud, pietre de mormânt (a). Detaliu cu atacul biologic sub formă de biocruste de culoare neagră (b).

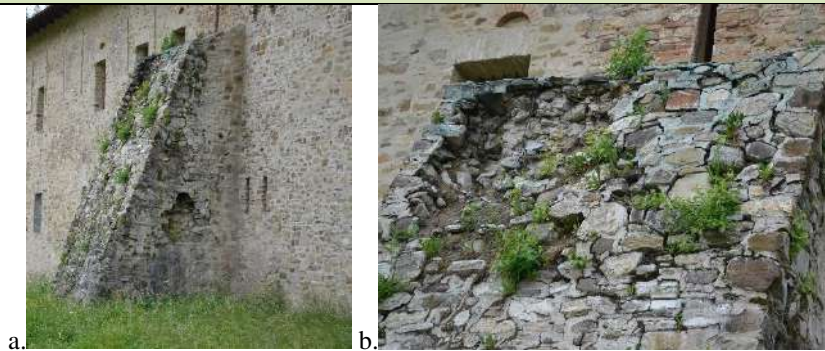
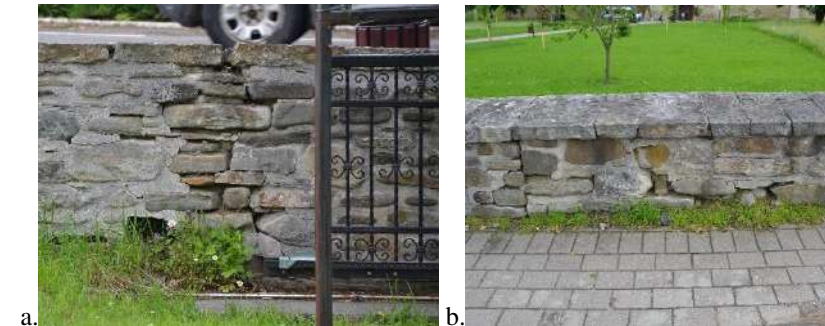
7.	- pridvoare deschise (nord și sud), soclu;	- atac biologic activ;	Este necesară o biocidare periodică și curățare a suprafețelor afectate pentru a înlătura pericolul reinstalării atacului biologic pe suprafețele care au fost restaurate și pentru a împiedica extinderea atacului biologic pe zone adiacente, inclusiv pe pictura murală.	
INTERIOR				
8.	- pridvor, intrarea dinspre pridvorul deschis de pe latura de nord; - gropniță.	- lacune în stratul suport.	Pictura murală este restaurată. Degradările existente sunt provocate de utilizarea ușii de intrare și contactul repetat al acesteia cu suprafața murală – acest lucru a fost menționat și în rapoartele precedente.	
9.	- naos, gropniță, pronaos;	- ștergerea integrării lacunelor stratului de culoare; - lacune la nivelul stratului suport și de culoare; - pierderea mortarelor de rostuire; - fisuri; - pânze de păianjen și depuneri de praf în zonele superioare.	Cele mai expuse suprafețe sunt cele prin care se asigură accesul (portalul, intradosul ușilor) și zonele accesibile ale registrelor inferioare și cele adiacente stranelor. Multe dintre degradările cauzate de factorul uman sunt accidentale și au fost menționate și în rapoartele anterioare. Fisura care poate fi observată atât în gropniță cât și în naos în glaful ușii, dar și pe perețele care desparte aceste două camere, nu este de dată recentă. Însă pot fi observate lacune apărute la nivelul mortarului de reparație, la limita dintre acesta și tencuielile originale. În glaful ușii poate fi observată pierderea mortarului de rostuire. Menționăm că portalul dintre naos și gropniță nu a fost încă restaurat.	
10.	- naos, gropniță, pronaos.	- miros puternic de mucegai;	Suprafețele vizibile din covorul electric au fost acoperite pe alocuri cu bucăți de mochetă, reducându-se astfel aspectul inestetic cauzat de deteriorarea covorului electric. Cu toate acestea, rămâne problema lipsei de ventilație la nivelul pavimentului, care, împreună cu o umiditate crescută în anumite perioade, pot declanșa și întreține un atac biologic. Astfel este favorizată apariția mucegaiului, precum și a unor degradări la nivelul picturii murale și a mobilierului bisericesc cauzate de umiditatea de capilaritate/ ascensională.	

Figura 4. Pridvorul de nord - atac biologic. Situația se regăsește atât pe soclu, cât și pe trepte și trotuar, mai accentuat pe latura de nord, dar prezentă și pe latura de sud.

ICONOSTAS/ MOBILIER BISERICESC

11.	- iconostas naos;	- mici desprinderi și lacune în stratul pictural; - arsuri; - uzură funcțională.	Uzura funcțională și variațiile de microclimat contribuie la apariția unor degradări la nivelul stratului pictural, acest lucru fiind menționat și în rapoartele precedente. Au fost sesizate și degradări rezultate în urma manevrării candelelor.	 Figura 5. Naos, iconostas. Lacune și fisuri la nivelul stratului pictural, ansamblu (a), detaliu (b).
12.	- iconostas pronaos;	- mici desprinderi și lacune în stratul pictural. - distanțări ale unor elemente din lemn.	Lacunele prezente la icoanele de poale ale iconostasului din pronaos nu sunt de dată recentă, însă fiind în zonă accesibilă oricărui vizitator, există riscul extinderii acestora. Acestea sunt prezente atât pe latura de sud, cât și pe cea de nord a iconostasului din pronaos.	 Figura 6. Pronaos, iconostas, latura de nord, ansamblu (a) și detaliu (b) cu lacune la nivelul stratului pictural. Se observă prezența craclurilor care vor rezulta, în cazul în care nu se va interveni pe aceste suprafețe, în lacune mai extinse ale stratului pictural.
13.	- stranele din biserică; - candelabru din lemn din gropniță.	- pierderea/ desprinderea unor elemente din lemn/ așchieri. - lacune ale stratului pictural.	O parte dintre strane au fost restaurate. Degradările existente se datorează uzurii sau unor acțiuni accidentale. Acestea se manifestă punctual, nu generalizat.	

1.2. Anexe**

NR. CRT.	ZONA	DEGRADĂRI	OBSERVAȚII	IMAGINE FOTOGRAFICĂ/DESENATĂ
ZID DE INCINTĂ ȘI TURNURI				
14.	- latura de est a zidului de incintă, contraforți;	- crăpături, fisuri, desprinderi și pierderi de material litic și mortar de rostuire, lacune, atac biologic.	Degradările observate la cei doi contraforți de pe latura de est a zidului de incintă pot evolua destul de rapid, atât datorită stadiului în care se află, cât și datorită expunerii directe la factori ai mediului înconjurător, intemperii. Este nevoie de evaluarea din partea unor specialiști structuriști cu privire la gradul de afectare a structurii de rezistență a contrafortului.	 Figura 7. Zid de incintă, latura de est, degradări la nivelul contraforților. Ansamblu (a) și detaliu (b): desprinderi de material litic, prăbușiri și plante ruderaie.
15.	- zidul extern de incintă (de la stradă);	- degradări la nivelul zidăriei de piatră: desprinderi, pierderi de material litic și mortare de rostuire, fisuri, distanțări între elementele componente, lacune, atac biologic.	Gardul de piatră de la stradă, pe lângă degradările specifice zidăriei care au fost observate, se confruntă și cu problema modificării diferenței de nivel față de stradă (care în timp a fost înălțată prin asfaltări succesive). Aceste degradări ar trebui remediate pentru a preveni o ulterioară evoluție și pentru a conferi un aspect îngrijit monumentului în ansamblu.	 Figura 8. Zidul extern de incintă, vedere dinspre incintă (a) și spre incintă (din stradă) (b).

1.3. Zona de protecție/protejată

NR. CRT.	ZONA	DEGRADĂRI	OBSERVAȚII	IMAGINE FOTOGRAFICĂ/DESENATĂ
ZONA DE PROTECȚIE				
16.	- de protecție/tampon;	- modificări datorate unor construcții noi în parcare din fața mănăstirii;	Problemele generate au fost menționate și în rapoartele anterioare.	

2. Propuneri de măsuri în vederea protecției monumentului:

Orice intervenție asupra unui bun cultural clasat se face numai pe baza și cu respectarea avizului emis de către Ministerul Culturii sau, după caz, serviciile publice deconcentrate ale acestuia (Legea Nr. 422 din 18 iulie 2001 privind protejarea monumentelor istorice, art. 23). Intervențiile asupra monumentelor istorice se realizează numai de persoane fizice sau juridice atestate în acest sens, conform legislației în vigoare.

- ❖ Implementarea unui program de monitorizare care să includă și dotarea cu aparatură de înregistrare permanentă a parametrilor de micro- și macroclimat.
- ❖ Refacerea aderenței și coeziunii stratului de culoare la exterior în regim de urgență (în zonele care reclamă această intervenție).
- ❖ La exteriorul bisericii (soclu, trotuar perimetral) se impune efectuarea tratamentului de biocidare, inclusiv a unor tratamente profilactice pe zonele afectate de atac biologic dar și pe cele învecinate.
- ❖ Intervenții punctuale la iconostas – la nivelul desprinderilor stratului pictural, și biocidare în zonele care reclamă această intervenție.
- ❖ Recomandăm reevaluarea sistem de încălzire din biserică, pentru aplicarea soluției optime de amplasare a covorului electric și ventilarea corespunzătoare a suprafețelor (paviment, perete), astfel ca toate componentele artistice (pictură murală, iconostas, mobilier bisericesc) să fie protejate.
- ❖ Remedierea problemelor de la nivelul rigolelor perimetrare.
- ❖ Remedierea problemelor de la nivelul zidurilor de incintă de pe latura de est și a celui de la stradă, prin introducerea lor într-un proiect de restaurare avizat.
- ❖ Instituirea unui program de pază specializată monumentelor istorice înscrise în Lista Patrimoniului Mondial.
- ❖ Întreținerea curentă a monumentului, cu consultarea și după caz, cu supravegherea restauratorului de specialitate (se referă în special la biserică, implicit la componentele artistice).

Monument UNESCO - Biserica „Sfântul Gheorghe” a Mănăstirii Voroneț

1. Starea de conservare a monumentului

Starea de conservare a monumentului este în general bună, atât la exterior, cât și la interior. Excepțiile se manifestă prin degradări punctuale, inerente, datorate acțiunilor combinate ale factorilor ambientali (fizici, chimici, biologici și umani).

1.2 Biserica

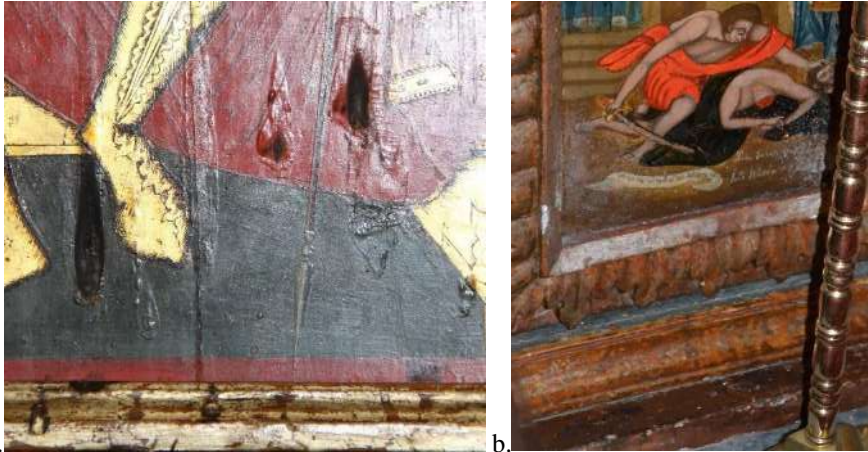
În interiorul bisericii, pictura murală este restaurată în toate camerele (altar, naos, pronaos și pridvor). Exteriorul bisericii a beneficiat de asemenea, în anii trecuți de lucrări de conservare-restaurare a picturii murale, pe laturile de vest, nord și est. Starea de conservare a picturii este în general foarte bună, excepție făcând mici degradări punctuale pe suprafețele murale inferioare (ștersături ale prezentării estetice de la ultima restaurare) datorate funcționalității și ciclului de vizitatori (mai numeroși în sezonul cald).

Iconostasul, stranele și ușa dintre pridvor și pronaos au beneficiat de intervenții de conservare – restaurare.

NR. CRT.	ZONA	DEGRADĂRI	OBSERVAȚII	IMAGINE FOTOGRAFICĂ/DESENATĂ
EXTERIOR				
1.	- acoperișul bisericii;	- degradări datorate procesului inerent de îmbătrânire a lemnului, combinat cu acțiunea agenților biologici (funghi, licheni, insecte xilofage) și, nu în ultimul rând, cu acțiunea factorilor climatici; - degradări datorate dezvoltării habitatelor păsărilor (cuiburi, reziduuri biologice, lacune în învelitoare).	În vederea îndepărtării păsărilor, se recomandă amplasarea unor sisteme cu ultrasunete și senzori de mișcare. Această soluție trebuie să nu pericliteze pictura murală sau aspectul monumentului în ansamblul lui. Pentru buna conservare a acoperișului se recomandă verificarea periodică de către personal specializat, întreținerea acestuia și intervenții punctuale sau extinse în funcție de necesități, cu respectarea legislației în vigoare.	 Figura 1. Acoperișul bisericii, streșină (a) și învelitoare turlă (b) - degradări specifice lemnului: modificări cromatice datorate îmbătrânirii și infiltrațiilor (a) și degradări datorate agenților biologici (b).

2.	- pe toate fațadele bisericii, la nivelul intervențiilor anterioare de restaurare și în jurul acestora;	- eflorescențe saline; - fisuri; - desprinderi (pierderea adeziunii stratului suport), în special în apropierea fisurilor; în anumite zone se pot observa mici modificări ale planeității. - dislocări; - lacune; - eroziuni.	Aceste degradări sunt punctuale și au apărut în timp datorită acțiunii combinate a diversilor factori abiotici; au fost menționate și în rapoartele anterioare. Degradările sunt evolutive și pot duce în timp la pierderi parțiale sau totale ale fragmentelor desprinse.	 Figura 2. Fațada de sud – fisuri, desprinderi, eroziuni și lacune la nivelul intervențiilor anterioare.
3.	- fațada de sud și absida de sud;	- pierderea aderenței stratului de culoare; - lacune, fisuri la nivelul stratului de culoare;	Această degradare de tip evolutiv, menționată și în rapoartele precedente, apare mai ales în zonele pictate cu pigmenți de pământ. Evoluția degradării este una lentă, momentan, nefiind observate modificări semnificative. Latura de sud a bisericii, unde se manifestă preponderent acest tip de degradare (exfolieri) este ținută sub observație.	 Figura 3. Latura de sud a bisericii – lacune apărute în timp, ca urmare a pierderea aderenței stratului de culoare (a) și detaliu cu exfolieri ale stratului de culoare (b).

4.	- toate fațadele bisericii;	- lacune la nivelul stratului suport și de culoare; - degradări datorate factorului uman: incizii, zgârieturi etc.;	Degradările existente nu sunt de dată recentă.	
5.	- soclu și bancheta, de jur împrejurul bisericii;	- degradări specifice pietrei: friabilizarea și clivarea pietrei; - degradări la nivelul intervențiilor anterioare: fisuri, desprinderi în special în apropierea fisurilor, dislocări, lacune, eroziuni, friabilizarea și pierderea aderenței mortarului de rostuire; - degradări datorate agenților biologici (licheni), în stadii de dezvoltare diferite; - intervenții necorespunzătoare la nivelul mortarelor de rostuire.	Se remarcă o evoluție a acestor degradări (în special cele de la nivelul intervențiilor anterioare de restaurare), menționate și în rapoartele precedente.	 a. b. Figura 4. Contrafort nord-vest, banchetă (a) și contrafort sud, soclu (b) – degradări specifice pietrei (a), atac biologic (a) și degradări la nivelul intervențiilor de restaurare (a, b).
6.	- trotuar și rigola perimetrală;	- atac biologic (licheni, mușchi în faze diferite de dezvoltare), se manifestă pe aceleași zone ca în perioada anterior monitorizată;	Atacul biologic este activ și se manifestă cu precădere pe laturile de nord, vest și est. Pentru prevenirea extinderii lui pe zonele învecinate (banchetă, soclu, fațada bisericii) este necesar ca periodic (primăvara și toamna) să se aplice tratamente de biocidare.	 Figura 5. Latura de nord a bisericii, trotuarul și rigola perimetrală – atac biologic în stadii diferite de dezvoltare.

INTERIOR				
7.	- pridvor; - pronaos (perete vest); - naos (absida de sud și glaful ușii);		- lacune în pictura murală restaurată, datorate uzurii funcționale, sau produse accidental (deteriorarea prezentării estetice și lacune în stratul suport);	Degradările existente au fost menționate și în rapoartele precedente.
8.	- pronaos și pridvor, zona inferioară perete nord, (izolat);	- biofilm de culoare roz (biopigmentație roz), menționat și în raportul anterior;	Se menține atacul biologic izolat (fără o evoluție vizibilă), în zona inferioară a pereților nordici din pronaos și pridvor. Pentru stoparea acestuia este necesară aerisirea frecventă/periodică și păstrarea unui microclimat optim stabil la interiorul bisericii.	
9.	- altar, calota altarului; - arcul triumfal; - naos, zone superioare;	- eflorescențe saline;	Acest tip de degradare a fost urmărită în timp. Ea a avut o evoluția lentă, cu vizibilitate mai mare în ultimii ani. Sunt perioade în care vizibilitatea degradării este slabă și perioade în care vizibilitatea este mai puternică în acord cu procesul de migrare și recristalizare a sărurilor. Acest fapt indică o posibilă prezență a unei umidități de infiltrație (prin acoperiș).	Figura 6. Zona altarului – eflorescențe saline.
ICONOSTAS/MOBILIER BISERICESC				
10.	- iconostas – în special registrul împărătesc;	- indicii ale prezenței insectelor xilofage (orificii de zbor); - pete neregulate, de culoare deschisă, caracteristice degradării stratului de protecție și/sau dezvoltării microfungilor (la unele din icoanele de poală și a icoanei mici de sub icoana împărătească a lui Iisus Hristos); - fisuri și desprinderi ale stratului pictural (izolat); - lacune mici în stratul pictural (în special în zona de	Semnamentele specifice prezenței insectelor xilofage se identifică la ușile împărătești și la icoanele împărătești. Se recomandă tratamente de biocidare periodică. Recomandăm o atenție sporită în cazurile în care se impune utilizarea lumânărilor în cult, pentru evitarea degradărilor specifice (depuneri de fum, vezicații ale stratului pictural, arsuri etc.).	

		policromie a formei sculptate), urmare a desprinderilor și uzurii funcționale; - arsuri la nivelul icoanelor împărătești;		
				c. d. Figura 7. Iconostas, registrul împărătesc (a) și registrul cu icoanele de poale (b) – arsuri (a), lacune la nivelul stratului pictural și sculpturii policrome (b), pete neregulate, de culoare deschisă, caracteristice degradării stratului de protecție și/sau dezvoltării microfungilor (c), orificii de zbor a insectelor xilofage (d).
11.	- strane (pronaos și naos); - mobilier din biserică (sfeșnic, strană de închinare, candelabrul din pridvor);	- degradări determinate de atacul insectelor xilofage (orificii de eclozare) - depuneri, fisuri, desprinderi și lacune la nivelul statului pictural și al sculpturii policrome de la mobilierul din biserică; - arsuri la stranele din naos;	Degradările existente au fost menționate și în rapoartele precedente. Se recomandă tratamente de biocidare periodică la piesele de mobilier (nou sau vechi) afectate de atacul biologic. Pentru stoparea degradărilor evolutive de la nivelul stratului pictural recomandăm restaurarea mobilierului afectat.	
				a. b. Figura 8. Naos, strane (a) și pronaos, strană de închinare (b) – degradări caracteristice atacului insectelor xilofage, orificii de eclozare (a); degradări specifice stratului pictural și sculpturii policrome (depuneri aderente, fisuri, lacune, desprinderi etc.) (b).

1.3 Anexe**

NR. CRT.	ZONA	DEGRADĂRI	OBSERVAȚII	IMAGINE FOTOGRAFICĂ/DESENATĂ
ZID DE INCINTĂ				
12.			Momentan nu sunt observații, zidul de incintă fiind restaurat de curând.	

1.4 Zona de protecție/protejată

NR. CRT.	ZONA	DEGRADĂRI	OBSERVAȚII	IMAGINE FOTOGRAFICĂ/DESENATĂ
ZONA DE PROTECȚIE/PROTEJATĂ				
13.			Accesul traficului auto în imediata apropiere a monumentului este limitat.	

2. Propuneri de măsuri în vederea protecției monumentului:

Orice intervenție asupra unui bun cultural clasat se face numai pe baza și cu respectarea avizului emis de către Ministerul Culturii sau, după caz, serviciile publice deconcentrate ale acestuia (Legea Nr. 422 din 18 iulie 2001, republicată, privind protejarea monumentelor istorice, art. 23). Intervențiile asupra monumentelor istorice se realizează numai de persoane fizice sau juridice atestate în acest sens, conform legislației în vigoare.

- ❖ Intervenții de urgență privind consolidarea stratului de culoare la exterior, partea de sud a bisericii (punctual, unde este necesar) și a stratului suport din zonele adiacente intervențiilor anterioare desprinse sau în curs de desprindere.
- ❖ Tratamente periodice de biocidare, la exteriorul bisericii, la trotuar, banchetă, soclu și punctual la interior în zonele afectate de atac biologic.
- ❖ Intervenții de specialitate la soclu și banchetă la nivelul mortarelor de rostuire (acolo unde este necesar).
- ❖ Intervenții punctuale la iconostas (la nivelul desprinderilor stratului pictural) și tratamente periodice de biocidare în vederea stopării atacului insectelor xilofage.
- ❖ Tratamente periodice de biocidare la mobilierul din biserică și intervenții de restaurare la piesele cu degradări evolutive.
- ❖ Instituirea unui program de pază specializată monumentelor istorice înscrise în Lista Patrimoniului Mondial.
- ❖ Întreținerea curentă a monumentului, cu consultarea și, după caz, cu supravegherea restauratorului de specialitate.

Întocmit,

Paula Vartolomei, restaurator
Natalia Sandu, restaurator
Loredana Axinte, restaurator
Ionela-Luiza Melinte, biolog

Director general
Constantin - Emil Ursu

* Formularul se va folosi și pentru alte tipuri de monumente, pentru care s-a solicitat activitatea de monitorizare.

** Se completează după caz: turn clopotniță, zid incintă, ruine, gard etc.